

Täysistunto

Perjantai 13.12.2024 klo 13.03—15.12

16. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain ja kuntarakennelain 56 a §:n ja 59 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 110/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 27/2024 vp

Toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 16. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu. Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.46 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tässä kyseessä olevassa esityksessä on kyse vuotuisesta valtionosuuslain muutoksesta, jolla säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaikaisista vähennyksistä ja lisäyksistä seuraavalle talousarviovuodelle. Kunnille myönnettävä valtionosuus on ensi vuonna kasvamassa merkittävästi, sillä vuoden 2025 alussa kuntien vastuulle siirtyvät työllisyys- ja elinkeinopalvelut. Tältä uudistukselta odotetaan paljon, sillä kunnilla on nyt omissa käsissään ne keskeiset työkalut, joilla kuntien ja alueiden elinvoimaa vahvistetaan ja työllisyyttä edistetään.

On kuitenkin valitettavaa, että TE-palvelut ovat siirtymässä kuntiin merkittävästi aliresursoituina. Hallitus on pettänyt lupauksensa kunnille kustannusneutraalista siirrosta TE-uudistuksen yhteydessä. Onkin olemassa suuri vaara siitä, että jo heti ensi vuoden alussa kunnat joutuvat sopeuttamaan toimintaansa TE-palveluista tai jostakin muualta kunnan toiminnasta TE-palveluita rahoittaakseen. Tässä tämänhetkisessä työllisyystilanteessa ja kuntien uusien rahoitusvastuiden vuoksi vähimmäisedellytys olisi, että työllisyysmäärärahoihin kohdistuva 37 miljoonan euron leikkaus peruttaisiin. Kunnille on annettava tarvittavat työkalut rahoitusuudistuksen käynnistämiseksi kestäväällä ja hallitulla tavalla.

Arvoisa puhemies! Hallitus nakertaa kuntien rahoitusta myös muilla tavoin paitsi tässä esityksessä myös niissä monissa muissa hallituksen esityksissä, joita tälle eduskunnalle on jo ehditty antaa. Jo toisena vuotena peräkkäin kuntien peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotukseen kohdistuu yhden prosenttiyksikön leikkaus. Tämä vie kunnilta 25 miljoonaa euroa jo toisena vuotena peräkkäin. Kuntiin kohdistuvat leikkaukset ovat juuri nyt hyvin hankalia, sillä kuntien taloushaasteet ovat lähivuosina merkittäviä. Sen tiedämme kaikki.

Tätä haastetta ei ainakaan vähennä se tosiasia, että hallitus lykkäsi eteenpäin kuntien valtionosuusuudistusta, jota kunnissa oli odotettu pitkään. Sitä olisi tarvittu, jotta kuntien tehtävät ja rahoitus vastaisivat paremmin toisiaan sote- ja TE-uudistuksen jälkeisessä ajas-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

sa. On myös muistettava, että hallitus heikentää kuntien rahoitusta myös kotoutumiskorvausten huomattavalla leikkauksella jo ensi vuonna. Myös kuntien toimeentulotukimenot uhkaavat kasvaa huomattavasti, kun hallitus leikkaa sosiaaliturvaa ja viimesijaista tukea joutuu käyttämään yhä useampi suomalainen. Toimeentulotuesta kunnat maksavat puolet.

Myös normien purkamisen varjolla ollaan kunnilta leikkaamassa noin 23 miljoonaa euroa, vaikka tosiasiallisesti kuntien tehtäviä ei vastaavassa suhteessa vähennetä. Katsomme, että kuntien rahoitusta ei pitäisi vähentää ilman tietoa vastaavalla laajuudella kunnilta poistettavista tehtävistä. Kannatamme sitä, että kuntien normeja pyritään purkamaan hallitusti. Tämän tulee kuitenkin tapahtua siten, että sekä purettavat normit että vähennettävä rahoitus kulkevat käsi kädessä.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella esitimme tässä salissa lakiehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä vastalauseemme mukaisia muutosehdotuksia. Näin olisi turvattu kuntien työllisyysmäärärahat riittävällä tasolla heti uudistuksen käynnistyessä ja peruttu indeksijarru, jonka hallitus on kuntien rahoitukseen nyt asettanut. Valitettavasti tämä esityksemme ei saanut riittävää tukea taakseen tässä salissa.

On valitettavaa, että hallitus ei toteuta kunnille keskeistä rahoitusperiaatetta, jonka mukaan kuntien tehtäviin on oltava riittävä rahoitus, tehtäviä vastaava rahoitus. Esitänkin, että eduskunta hyväksyy vastalauseen numero 1 mukaisen lausuman: ”Eduskunta edellyttää, että kuntien rahoitusta ei normeja purettaessa leikata ilman varmuutta vastaavasti vähenevistä tehtävistä. Kuntien normien purkaminen ei saa muodostua pelkäksi kuntien rahoitusleikkaukseksi.”

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

14.51 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Tämä liittyy isompaan kokonaisuuteen kuntien ja valtion välisissä rahoitusjärjestelyissä. Tätä 37:ää miljoonaa euroa, joka tässä työllisyysmäärärahoista otetaan pois, olisi juuri nyt tarvittu siellä kunnissa erityisen paljon, kun TE-uudistus otetaan siellä haltuun. Kaikki työllistämiseen liittyvät rahat olisi tarvittu tässä työttömyystilanteessa, koska se työllistäminen ja työttömien saaminen työmarkkinoille on entistä vaikeampaa. Ja kun tämä 37 miljoonaa euroa on kuitenkin todella merkittävä raha ja yleiskatteellinen raha, niin se olisi siellä kunnissa ollut erittäin tarpeellinen työllistämiskeinojen käyttämisessä, eli kaikki työkalut olisi pitänyt olla käytettävissä. Tämä liittyy aika paljon siihen, että palkkatuetusta työstä otetaan se kuntien osuus pois, ja tämä 37 miljoonaa on aika pitkälle sitä.

Tässä mielessä se palkkatuetun työn... Kun tämä on yleiskatteellista rahaa ja on tiukassa tilanteessa, niin voi olla, että sen työkalun käyttö tässä vähenee, ja niillä ihmisillä, jotka sitä ovat saaneet, matka avoimille työmarkkinoille aika pitkä. He tarvitsisivat nimenomaan sen palkkatuetun työn siihen, että se työmarkkinakelpoisuus vielä paranisi ja he pääsisivät sinne avoimille markkinoille töihin. Tässä mielessä tämä 37 miljoonan leikkaus tämän osalta on todella huono asia.

Tämän osalta kannatan edustaja Peltosen tekemää lausumaehdotusta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hanna Räsänen, olkaa hyvä.

14.53 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! On ilmiselvää, että hallitus on rikkonut omassa hallitusohjelmassaan kunnille annetun lupauksen rahoittaa uudet tehtävät täysi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

määräisesti kunnille. Hallitus on myös luvannut purkaa kuntien tehtäviä, ja nyt on käynyt niin, että näihin varattu rahoitus vietiin mutta tehtävät jäivät. Surullisinta tai pahinta kuntien kannalta on se, että hallitus ei ole toteuttamassa kuntien rahoitusjärjestelmän uudistusta, ja varsin moni meistä täällä salissa on kuntapäättäjä ja tiedämme, kuinka kovasti tätä uudistusta on odotettu.

Valitettavasti täytyy sanoa kyllä, että tulee tämmöinen takauma niistä ajoista, kun oli edellinen kokoomusjohtoinen hallitus. Silloin aloitettiin tämä suurkuntahanke, millä lähdettiin yhdistämään kuntia suurempiin alueisiin ja puhuttiin myös maakuntien yhdistämisestä, ja kyllä tässä valitettavasti on näkyvillä myös sellainen ilmiö, että myös tämä kokoomusjohtoinen hallitus tähtää tähän samaan, kuntien vähentämiseen, kun viedään ensin rahoitus pois.

Me keskustassa otamme tämän asian erittäin vakavasti, ja olemmekin jättäneet vastalauseen 2 mukaisen lausuman: ”Eduskunta edellyttää, että pääministeri antaa eduskunnalle ilmoituksen hallitusohjelmaan kunnille kirjattujen lupauksen edistymisestä, toteuttamisaikataulusta ja viivästysten syistä.” Jäämme siis odottamaan pääministerin ilmoitusta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kalli, olkaa hyvä.

14.54 Eeva Kalli kesk: Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Räsänen tekemää painavaa ja hyvin perusteltua esitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kontula, olkaa hyvä.

14.54 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Esitän, että lakiehdotukset hylätään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski, olkaa hyvä.

14.55 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on kyse kuntien rahoituksesta ja valtionosuuksista. Nykyäänkin kuntien palveluissa on kyse hyvin vahvasti lapsiperheiden palveluista: varhaiskasvatuksesta, peruskouluista ja vapaa-ajan palveluista, kuten kirjastoista, kulttuuripalveluista, uimahalleista, leikkipuistoista ja ulkoilureiteistä. Kuntien vastuulla on tietysti myös asuntopolitiikka ja maankäyttö sekä kunnallistekniikka ja ympäristöpalvelut. Ensi vuoden alusta kuntien vastuulle siirtyvät myös työvoimahallinnon palvelut. On erittäin huonoa politiikkaa hallitukselta, että samaan aikaan kunnilta viedään onnistuneen työllisyyspolitiikan edellytykset. Tässä esityksessä on laskettu kuntien valtionosuusprosenttia ottaen huomioon hallituksen leikkaukset kuntien tehtävistä. Hallitus siis leikkaa muun muassa työllisyysmäärärahoista palkkatuen käyttöä rajoittamalla sekä kuntien työllistämismennoista ja kotoutumiskoulutuksesta, ja on useita varhaiskasvatuksen suunnitelmiin liittyviä vähennyksiä. Esitys sisältää myös hallitusohjelman mukaisen kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin tehtävän indeksileikkurin, jonka vasemmostoliitto olisi perunut omassa vaihtoehtobudjetissaan.

Kannatan näiden edellä olevien perusteella edustaja Kontulan esitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

14.56 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä kun nyt keskustellaan kuntien taloudellisesta tilanteesta, niin on hyvä ehkä käydä läpi tämä kokonaiskuva. Ensi vuoden osaltahan nämä kaikki hallituksen muutokset, siis sekä tulonlisäykset että tulojen vähennykset, päätyvät siihen, että kuntatalous ensi vuoden osalta himpun verran vahvistuu tähän vuoteen verrattuna, ja se on tietenkin myönteinen asia. Mutta samalla on syytä muistaa sitten se kuva, jonka hallitus kertoo omissakin aineistoissaan, niin tässä budjettikirjassa kuin laajemmin julkisen talouden suunnitelmassakin, ja sehän on se, että kehyskauden loppua kohti mentäessä kuntien taloudellinen tilanne tulee entisestään heikkenemään. Tämähän johtuu siitä, että toisaalta kuntien tehtäväkentässä tapahtuvien muutosten osalta valtio ei todella enää korvaa samalla tavalla tehtäviä kuin ennen — valtionosuusprosentti ylipäättensä on laskenut historiallisen alhaiselle tasolle — ja näitä uusiakaan muutoksia, joita ollaan tekemässä, niin kuin tässäkin keskustelussa on jo tuotu esille, ei täysimääräisesti rahoiteta. Nyt tämä iso uudistus työ- ja elinkeinopalveluiden osalta, joka ensi vuoden alusta myös siirtyy kuntien vastuulle: sielläkin tähän siirtyvään rahoitukseen liittyy aukko. Tämän takia olisi ollut kyllä erityisen tärkeätä, että tämä työllisyysmäärärahojen siirto, se vajaa 40 miljoonaa, olisi täysimääräisesti kunnille tässä vaiheessa annettu, jotta kunnat kykenisivät jo vuoden alusta alkaen tosiasiallisesti vastaamaan siihen haasteeseen, jota valtio odottaa, eli työllisyyden nostamiseen ja työttömien aktivointiin. On aivan päivänselvää, että kun nämäkin määrärahat nyt sitten vähentyvät, niin kuntien kyky vastata tähän haasteeseen on tältä osin pienempi ja kuntien tulee viime kädessä muusta toiminnasta kattaa ne kasvaneet kustannukset esimerkiksi näihin työllisyyspalveluihin.

Arvoisa puhemies! Laajemminkin on hyvä tunnistaa se, että kun katsomme kuntien tilannetta, niin tämä eriytymiskehitys, joka on ollut valloillaan jo pidemmän aikaan, tulee jatkumaan, ja sehän tarkoittaa sitä, että meille syntyy entistä enemmän niitä kuntia, jotka eivät kykene tulemaan nykyisellä tulo-rahoituksella toimeen, ja sitten taas vastaavasti jotkut kunnat kykenevät oikein hyvinkin. Tältä osin olisi kyllä toivottavaa, että ne uudistukset, jotka hallituksellakin hallitusohjelmassa ovat liittyen esimerkiksi valtionosuusuudistukseen tai kiinteistöverouudistukseen, kyettäisiin nyt viemään eteenpäin, eikä kävisi niin, niin kuin näissä yleensä käy, että kun jaettava määrä ei kasva, niin sitten projektista tuleekin erityisen vaikea, kun ei uskalleta tehdä minkäänlaisia päätöksiä. Tältä osin toivoisin, että ensi vuoden aikana vielä tarkemmin pääsisimme käymään läpi tätä kuntien taloudellista tilannetta. Senkin takia, että, niin kuin totesin, kehyskautta loppua kohti mentäessä sehän tulee heikkenemään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Viljanen, olkaa hyvä.

14.59 Eerikki Viljanen kesk: Arvoisa puhemies! Kunnille on lisätty vastuuta huolehtia maamme elinvoimasta ja osaamisen kasvattamisesta. Nyt hallitus on kuitenkin rikkonut ohjelmassaan kunnille annetun lupauksen rahoittaa uudet tai laajenevat tehtävät täysimääräisesti: hallitus on päättänyt leikata ensi vuonna kunnille siirrettävien TE-palveluiden rahoitusta 37 miljoonalla eurolla.

Tämä voi olla erittäin ongelmallista, koska viestit kentältä ovat kertoneet, että kunnilla on täysi työ ja sinänsä tämän asian kanssa kädet jo valmiiksi täynnä töitä osaavan henkilöstön turvaamiseksi tämän TE-uudistuksen yhteydessä ja käytännön asioiden järjestämiseksi tässä TE-uudistuksessa. Pelkona onkin nyt se, kun hallitus vie rahoitusta uudistukselta, etteivät kunnat pysty menestymään tässä työssään, kuntien elinvoiman ja työllisyyden

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

edistämisessä, ja tämä pahimmillaan johtaa siihen, että nämä julkisen talouden tasapainottamisen haasteet entisestään kasvavat eivätkä suinkaan helpotu. Keskusta ei tätä linjaa kannata, ja tähän me edellytämme muutosta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

15.01 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tämän pääministeri Orpon hallituksen aloittaessa työnsä — ei niin kovin kauan aikaa sitten — minulla oli suuria odotuksia nimenomaan hallituksen kuntapolitiikkaa kohtaan. Hallituksenhan piti ohjelmansa mukaisesti toteuttaa muun muassa valtionosuusuudistus vuonna 2026. Hallituksen piti toteuttaa kunnille erittäin tärkeä kiinteistöverouudistus. Ja niinkin taidettiin todeta, että uusiin tehtäviin piti varmistaa riittävä rahoitus, kuten esimerkiksi tässä TE-uudistuksen yhteydessä, kun kunnat tulevat saamaan merkittävän uuden tehtävän ja merkittäviä uusia vastuuta näiden työllisyys- ja elinkeinopalveluiden siirtyessä valtiolta kunnille.

No miltä tilanne näyttää nyt, kun hallitus on puolitoista vuotta saanut tässä maassa hoitaa asioita parhaalla tavallaan? Valtionosuusuudistus on jo ilmoitettu lykkääntyväksi vuodelle eteenpäin. Kiinteistöverouudistuksesta emme ole kuulleet tässä salissa hetkeen mitään uutta. Eikä hallitus ole myöskään jättänyt tekemättä sellaisia hallituksen esityksiä, jotka tosiasiallisesti suoraan tai välillisesti leikkaavat kunnilta sitä rahoitusta, jota ne tarvitsevat näiden nykyisten mutta myös kasvavien, uusien tehtävien hoitamiseen. En voikaan olla päätyttä muuhun johtopäätökseen kuin siihen, että kyllä näyttää siltä, että hallituksen kuntapolitiikan pohja on pettämässä. Se on hyvin vakava asia, koska kunnat odottivat ja odottavat edelleen näitä niiden tulevaisuudennäkymille ja niiden talouden näkymille erittäin merkityksellisiä uudistuksia.

Olisi ensiarvoisen tärkeää, että me saataisiin mahdollisimman pian tähän saliin käsitte-lyyn ja turvattua kunnille näkymät seuraavalle valtuustokaudelle lähteä rakentamaan niitä omia strategioita ja talous- ja toimintasuunnitelmia, kehittämään palveluita. Nyt olisikin erittäin tärkeää tehdä suunnanmuutos, pelastaa vielä sen kuntapolitiikan pohja ja tehdä ne uudistukset sillä tavalla kuin mihin hallitusohjelmassakin sitouduttiin, tuoda ne tänne eduskuntaan. Vielä ei siltä osin ole myöhäistä. Nämä uudistukset ovat kuitenkin aivan keskeisiä. Jos me tällä hetkellä katsomme esimerkiksi negatiivisia valtionosuuksia — sitä, että meillä on kuntia, jotka maksavat valtiolle, että saavat järjestää näitä valtion määräämiä palveluita, laissa säädettyjä sellaisia — niin onhan näitä kestättömyyksiä aivan valtavan paljon tässä maassa. Ja juuri valtionosuusuudistukseen moni kunta on nyt toiveensa pannut, jotta näihin epäselvyyksiin saataisiin ratkaisuja ja saataisiin sitä kestävää tulevaisuudennäkymää kuntiin ja ennen kaikkea myöskin työrauhaa. Tämän puolesta haluan vielä tässäkin yhteydessä vedota hallitukseen.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.